

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)

Oslo, 29. september 2023

Høringsuttalelse til NOU 2023:9 Generalistkommunesystemet

Vi viser til deres høringsbrev, datert 24. april 2023, angående høring av NOU 2023:9 *Generalistkommunesystemet, Likt ansvar – ulike forutsetninger* (deres ref.23/2187).

Norsk Friluftsliv er paraplyorganisasjonen for de 18 store frivillige friluftslivsorganisasjonene, med til sammen nærmere en million medlemskap. Vår oppgave er å ivareta friluftslivets interesser, herunder naturen som en grunnleggende forutsetning for friluftslivet og vår egen eksistens. Friluftsliv er Norges desidert største fritidsaktivitet, og har stor betydning for folks livskvalitet, identitet, bolyst og folkehelse.

Innledning

Verden står nå overfor to eksistensielle menneskeskapte kriser, tap av naturmangfold og klimaendringer. Ifølge det internasjonale naturpanelet (IPBES) er arealinngrep og nedbygging av natur den viktigste årsaken til tap av naturmangfold. Samtidig viser klimapanelets spesialrapport om klimaendringer og landarealer at måten vi bruker våre landområder på, er en betydelig driver av klimaendringene. Det fundamentale problemet er at begge krisene skyldes at mennesket tar for stor plass og bruker for mye av jordas ressurser. Verdens ledende forskere er tydelig i sine konklusjoner; vi mennesker driver en rovdrift på naturen på en måte som ødelegger selve grunnlaget for vår økonomi, matsikkerhet, helse og livskvalitet. Med andre ord, vi tærer på naturkapitalen og kaller det verdiskapning.

Blant annet som svar på disse utfordringene har regjeringen bestemt at FN's bærekraftsmål skal være grunnlag for all samfunns- og arealplanlegging. Det er derfor avgjørende viktig at departementet styrker kommunenes forutsetninger for å legge bærekraftsmålene til grunn for sin virksomhet.

Levende lokalsamfunn, næringsliv og muligheten til å leve gode liv, uavhengig av hvor vi bor, er helt avhengig av intakt natur og de godene naturen gir oss. Vårt innspill til utvalgets rapport fokuserer på forutsetninger som må ligge til grunn for at alle kommunene skal kunne ivareta natur, friluftsliv og klima i sin arealforvaltning for å hindre ytterligere tap av naturmangfold og klimaendringer.

Kommentarer til utvalgets rapport og nødvendige tiltak

Utvalget mener dagens generalistkommunesystem, som er bygget på generalistkommuneprinsippet, er et godt system som bør opprettholdes. Samtidig peker utvalget på at det er et økende press på generalistkommunesystemet, særlig for små distriktskommuners muligheter for å oppfylle kravene til samfunns- og arealplanlegging. Utvalget mener derfor at det er nødvendig å gjennomføre tiltak for å sikre at alle kommunene kan være generalistkommuner også i framtiden, noe Norsk Friluftsliv er helt enige i.

Utvalget mener statlig detaljstyring bør reduseres, men peker samtidig på at statlig styring er nødvendig for å ivareta nasjonale hensyn og at reduksjon i statlig detaljstyring ikke må redusere kommunens ansvar for å ivareta nasjonale interesser, som natur og miljø, biologiske mangfold og allment friluftsliv.

Norsk Friluftsliv skjønner utvalgets ønske om mindre detaljstyring av kommunene, men det krevet også at staten følger godt med, og veileder kommunene på en god måte, samtidig som de kan legge ned innsigelse. [En helt ny rapport fra Norsk institutt for naturforskning](#), viser at det foreligger planer om nye utbygginger på til sammen 2.166 km² i norske kommuner, så her er det mange som har en jobb å gjøre for å stoppe naturtapet.

Dagens natur- og klimakrise krever at vi får en arealforvaltning, som på en helt annen måte enn til nå, ivaretar hensyn til natur, friluftsliv og klima. Det krever både klare statelige mål og føringer for arealforvaltningen og hensynet til natur, friluftsliv og klima.

For at generalistkommuneprinsippet skal bestå i møte med naturkrisens og klimakrisens alvor, mener Norsk Friluftsliv blant annet følgende tiltak må på plass:

- Det må legges klare forpliktene nasjonale mål for arealforvaltningen, herunder for natur, friluftsliv og klima. Disse målene må selvsagt være forpliktende for kommunene. Måloppnåelsen må sikres gjennom oppfølging og kontroll.
- Kommunene må sikres tilstrekkelig faglig kompetanse og kapasitet innen arealplanlegging, natur, friluftsliv og klima. Satsingen og midlene som bevilges må stå i forhold til de utfordringene naturkrisen og klimakrisen faktisk utgjør.
- Kommunene må sikres kompetanse om klima- og naturrisiko, og hvordan klimatilpasning gjennom naturbaserte løsninger blir en naturlig del i planarbeidet.
- Det må på plass en helhetlig kartlegging av natur som er relevant for kommunene i sin arealforvaltning.
- Det må på plass verktøy som kommunene kan bruke for å vurdere virkningene av ulike tiltak for å kunne gjøre de riktige prioriteringene i råd med de nasjonale målene for arealforvaltningen. Aktuelle verktøy er areal- og naturregnskap.
- Kommunen må settes i stand til å gjennomføre planvask av sine arealplaner og fjerne planer som ikke er tråd med ivaretagelse av natur, friluftsliv og klima.
- Kommunene, særlig mindre kommuner med lite kompetanse og kapasitet, må få sterkere støtte og bidrag fra statlige og fylkeskommunale myndigheter i arealplanarbeidet, herunder arbeidet med natur, friluftsliv og klima.

- Det er behov for mer forpliktende helhetlige regionale planer som har større legitimitet og som bidrar til bedre koordinering av ulike interesser på tvers av kommunegrenser, sektorgrenser og nivåer. Her må fylkeskommunen ha en viktig rolle, i samarbeid med kommunene.
- Styrke statsforvalterens innsigelsesmyndighet, som en sikkerhetsventil for å sikre nasjonale interesser og en bærekraftig utvikling.

Vennlig hilsen
Norsk Friluftsliv

Hans Erik Lerkelund
fagsjef naturforvaltning